Samhälle och
Socialt Utbud

SOS Aktuellt

Tidningen som för den finlandssvenska handikappades talan och granskar det sociala utbudet | ISSN 1795-410X | Prenumerera för 12€ | 2/2010 | April

FDUV visade sin bästa sida på Vegahuset invigning. Linda Währn och Steinereleverna Henrik Andersson och Niklas Wennström testade på konstworkshopen ledd av Carolina von Schantz. Sid 4.

SOS Aktuellt bekantar sig med flyktingarbete i Grekland. De flesta av Greklands flyktingar och illegala immigranter finns i miljonstaden Aten. Många av dem lever på gatorna eller sover i härbärgen. Sid 8–9.

SOS Aktuellt

Adress:
Apollogatan 15 A 7,
00100 Helsingfors

Telefon:
044-5554388

Ansvarig utgivare:
Finlands Svenska handikappförbund
09-496446

Ansvarig redaktör:
Mikael Sjövall
Ordförande för Finlands Svenska Handikappförbund

Redaktionschef:
Daniela Andersson
044-5554388
daniela.andersson@kolumbus.fi

Medarbetare
Johanna Wikgren-Roelofs
Christina Lång
Tom Sörhannus
Thomas Rosenberg
Helena Forsgård

Layout
Erkki Tuomi

Tryckeri
KSF Media Ab
ISSN 1795-410X

Artiklar, feedback, insändare
daniela.andersson@kolumbus.fi

Övrig e-post, vill du ha tidigare utgivna nummer?
ulf.gustafsson@kolumbus.fi

www.sosaktuellt.fi

Innehåll

s.3 **Operationen lyckades, men patienten dog**
Mikael Sjövall

ASTAs svenskspråkiga pilottestning söker yrkespersoner!
Daniela Andersson

s.4–5 **Smolk i bägaren på Vegahusets öppning**
Daniela Andersson

Juristens faktaruta:
Projektet har blivit verksamhet – en ny era tar vid
Ulrika Krook

Bokrecension
Jag vill inte dö, jag vill bara inte leva.
Cajsa Björkman

s.6-7 **Färre assistenttimmar – mindre tid för hobbyer**
Tom Sörhannus

Het debatt om försämringar i ny barnomsorgslag
”Vi måste se till alla behov inom hela den sociala sektorn”
Helena Forsgård

s.8-9 **Flyktingarbete i Grekland**
Tredje sektorns värdefulla arbete med samhällets utsatta
Johanna Wikgren-Roelofs

s.10-11 **Socialarbetaren stöder familjen**
Christina Lång

Unga i riskzonen – vem hjälper
Christina Lång

s.12-13 **Att skära med Borgåmått**
Thomas Rosenberg

”Servicen försämras, för alla grupper”
Thomas Rosenberg

s.14-15 **Glada miner när Ålands Fountain House öppnades**
”Nu har jag någonstans att vara under min sjukskrivning
Helena Forsgård

Service för äldre i byar en jämlikhetsfråga
Tom Sörhannus

Vill du annonsera i SOS Aktuellt?

Priser 2010
Helsidesannons: 600 euro
Halvsida: 300 euro
¼ sida: 150 euro

Vill du ha annons i annat format? Tag kontakt så anpassar vi priset till din annonsstorlek!
Medie-kort finns på www.sosaktuellt.fi

Kontakta:
Annonsansvarig:
Daniela Andersson,
044-5554388, daniela.andersson@kolumbus.fi

Utgivning och prenumerationer

SOS Aktuellt utkommer 6 gånger år 2010. Julnumret är som tidigare ett dubbelnummer.

Nr 1 utkommer vecka 6.
Deadline för material den 2 februari.
Nr 2 utkommer vecka 13.
Deadline för material den 23 mars.
Nr 3 utkommer vecka 21.
Deadline för material den 18 maj.
Nr 4 utkommer vecka 33.
Deadline för material den 10 augusti.
Nr 5 utkommer vecka 41.
Deadline för material den 5 oktober.
Nr 6 utkommer vecka 49.
Deadline för material den 29 november.

Fortlöpande årsprenumeration för pappers-tidningen: 12 euro. Tidsbestämd årsprenu-meration: 14 euro. Lösnummer: 3,50 styck. Vid lösnummersbeställning fakturerar vi 1,50 euro i hanteringsavgift. Utrikesporto: 5 eur (Europa), 10 eur (Övriga världen). Tillgängligt format för synskadade (rtf-format, tidningen kommer i e-posten) kostar endast 7 euro/år.

1. Beställ via internet.
Fyll i prenumerationsblanketten på www.sosaktuellt.fi

2. E-posta pren@sosaktuellt.fi

3. Eller ring 044-555 4388, eller Handikappförbundet 0500-418 272

Ledare

Operationen lyckades, men patienten dog

Ja, ungefär så kan man sammanfatta stämningarna efter vinterns mangling kring frågan hur vi ska bredda samarbetet mellan de finlandssvenska handikapporganisationerna.

Den 18 mars fattade nämligen Förbundet De Utvecklingsstördas Väl, Psykosociala Förbundet, Hörselförbundet och Finlands Synskadades Förbund ett beslut om att grunda en ny takorganisation för det finlandssvenska handikapparbetet. Efter ett dylikt misstroendevotum mot mig personligen och Finlands Svenska Handikappförbund som organisation återstod inget annat alternativ än att avsäga mig ordförandeskapet för den styrgrupp som hade exakt samma uppdrag dvs. att grunda en ny takorganisation för de finlandssvenska handikapporganisationerna.

Dörren lär stå öppen för Finlands Svenska Handikappförbunds inträde senare, ”förutsatt att FSH städar upp i sina organisatoriska strukturer”, som det heter. Vad den efterlysta uppstädningen innebär och kräver av oss har varit ett mysterium allt sedan novembermötet i Vegahuset. Vill man att vi avvecklar oss själva eller att vi ska utarbeta nya stadgar på basen av novembermötets mandat? I fall FSH avvecklar sig själv kan vi ju säga ajöss till såväl den externa finansieringen och SOS Aktuellt som alla andra tjänster vi tillhandahåller. Och våra medlemsföreningar kan ju rimligtvis inte bli ”bortstädade” i en diffus väntan på att en ny takorganisation ser ljuset i nästa höst. Och ifall vi ska utarbeta nya stadgar så är det väl rimligt att ge våra medlemsföreningar möjlighet att dryfta den frågan i sina respektive styrelser förrän vi kontaktar patent- och registerstyrelsen och skrider till verket.

Nå, nu är utgångsläget detta och det gäller att kunna blicka framåt utan att gräva ned sig i skyttegravskrig eller bittra revirstrider. Men för att vi ska kunna gå vidare måste vi komma överens om hurudan takorganisation vi vill ha och under vilka former och premisser som samarbetet ska fungera. Och då måste vi kunna spola svepande och intetsägande beskrivningar i stil med ”en lätt organisation som väger tungt”. Vi måste kunna prestera en konkretionsnivå som preciserar grunduppdraget, antalet anställda och hur man har tänkt sig att verksamheten ska finansieras.

Då jag på styrgruppens sista möte presenterade några lådlekar och plåtar som tog upp just dessa frågor fick jag höra att den lösningsmodellen hade varit för dyr, trots att kostnaderna var mer än rimliga. Nu fanns det ju inte andra låddiagram att ta ställning till så jag vet inte vad gubben eller gumman i lådan har i bakfickan. Det återstår att se.

Dilemmat med Finlands Svenska Handikappförbund har ju uttryckligen varit att vi har saknat muskler och personella resurser för att på ett trovärdigt sätt kunna sköta intressebevakningen för våra medlemmar. Allt snack om en lätt organisation som väger tungt väcker mina misstankar om att det finns krafter som inte nu heller vill att den nya takorganisationen ska få tillräckligt med personella resurser för att sköta sitt grunduppdrag. Och så länge vi har en verksamhetsledare på an takorganisation som sköter intressebevakning, personalpolitik, fakturering och sekreterarsysslor så brister det i professionalismen. En intresseorganisation kan inte administreras på samma sätt som en hemvävd amatörteater där alla har multipla roller.

Operationen lyckades, utlovar rubriken till denna ledare. Hur då? Den tvingade trots alla mina brasklappar och kritiska frågor Handikappförbundet att se sig själv i spegeln och krypa till korset. Nu om någonsin måste vi se till att vi kan kompromissa och enas kring en gemensam vision. Och denna vision måste kunna konkretiseras i form av nya stadgar för en takorganisation som möjliggör en fortsatt medverkan för Finlands Svenska Handikappförbund och dess medlemsföreningar. Den döda patienten då? Låt oss hoppas att det var veligheten och tveksamheten som hälsade hem och att patienten återuppstår den 12 maj då den nygamla styrgruppen sammanstrålar i Vegahuset.

Mikael Sjövall
Ordförande för Finlands Svenska Handikappförbund

Pilottestning

ASTAs svenskspråkiga pilottestning söker yrkespersoner!

Inom boendeservicestiftelsen ASPAs projekt Omaan elämään – Turvallinen asuminen (Till självständigt liv – Tryggt Boende), har utvecklats ett nytt gratis bedömningsinstrument: ASTA. På hösten 2009 översattes ASTA till svenska och nu sökes yrkespersoner till pilottestningen.

ASTA kommer från de finska orden ASumisen Toimintojen Arviointi och med ASTA bedömer man aktiviteter i hemlivet. Man kan bedöma hurdan och hur mycket hjälp en person behöver för olika vardagliga aktiviteter och om behovet av hjälp varierar mellan olika dagar. Hjälpen omfattar fysisk assistans, verbal handledning, påminning, bekräftelse, motivering eller visuella instruktioner.

ASTA lämpar sig till många kunder eftersom man bedömer sådana aktiviteter som vi alla gör hemma.

ASTA kan utnyttjas på flera sätt, t.ex. vid serviceplanering eller för att bedöma funktionsförmågan / behovet av hjälp. Man kan också kartlägga mål för boendeträning eller individuella terapi- och stödlösningar samt bedöma olika förändringar, så som effekten av boendeträning eller stödlösningar. ASTA kan vara till nytta då man söker rätta stödformer för ett tryggt boende.

Pilottestningen för den svensskspråkig ASTA äger rum april-juni 2010. Nu sökes olika yrkespersoner som i sitt arbete utför bedömningar av aktiviteter i hemlivet. Exempelvis socialarbetare, handledare / skötare på olika slags boendeenheter, hemservicepersonal, fysioterapeuter, ergoterapeuter, rehabiliteringshandledare, osv. Pilottestningen ligger även som grund för ett examensarbete vid yrkeshögskolan Arcada. Målet med pilottestningen är bl.a. att försäkra att instruktionerna är tillräckligt tydliga samt samla in mera information om hur ASTA lämpar sig till olika kunder. Efter att materialet har analyserats kommer också den svenska versionen att finnas på internet så att alla som vill kan printa ut den gratis. Mera information om ASTA hittas t.ex. på www.aspa.fi/asta (tyvärr finns sidorna ännu bara på finska) eller från projektledare Katja Laine, telefon: 040-5618918. www.aspa.fi/omaan-elamaan

Nyheter

Text&bild: Daniela Andersson

Finlands Svenska Handikappförbunds generalsekreterare Ulf Gustafsson och riksdagsledamot Thomas Blomqvist poserade på invigningen.

Smolk i bägaren på Vegahusets öppning

Det nya verksamhetscentret för funktionshindrade, Vegahuset, i Helsingfors invigdes den 25 mars. Trots festen, musiken och det glada budskapet låg den förestående organisationsreformen på mångas läppar. Hur kommer framtiden att se ut för de finlandssvenska handikappförbunden?

På Nordenskiöldsgatan i Helsingfors ligger Vegahuset där Finlands Svenska Handikappförbund, Förbundet De Utvecklingsstördas Väl (FDUV), DUV i Mellersta Nyland och Steg för Steg officiellt huserat från och med årsskiftet. FDUV har köpt våning två och tre medan Invalidförbundet installerat sig på första våningen. FDUV:s styrelseordförande **Nils Torvalds** anar en knepig framtid trots att man nu äntligen har ordentliga egna utrymmen. FDUV har förföljts av en katastrofal otur i jakten på eget hus, allt från bränder till andra missöden som satt käppar i hjulet.

– Nu har vi alla förutsättningar att skapa ett allaktivitetshus men samtidigt ställer det ganska stora krav på oss. Det här fina huset kostar att upprätthålla och vi måste lära oss att inte slösa med våra resurser. Det är krav som vi inte är vana med. Alla som är med har kommit med som frivilligverksamhet och de är inte vana att tänka 20 år i framtiden. Samtidigt som du inte kan kommendera frivilligt arbete, säger Torvalds.

– Det är fantastiskt att samhället stöder oss så vi har möjlighet till detta, säger Handikappförbundets generalsekreterare **Ulf Gustafsson** som blivit sidsteppad av FDUV i planeringen av den nya takorganisationen.

Handikappförbundet hyr sina rum av FDUV och i höst vet man inte vem som sitter i rummen då organisationsreformen körs igenom. Det sätter onekligen smolk i invigningsbägaren. Men från FDUV:s håll vill man inte kommentera reformen med annat än plattityder.

– Det finns ingen annan väg än att samarbeta annars är vi inte tillräckligt starka, säger FDUV:s verksamhetsledare Lisbeth Hemgård.

– Organisationen blir av men ingen vet hur, säger Torvalds. Riksdagsledamot **Thomas Blomqvist** som kommit för att bekanta sig med Vegahuset är inte insatt i konflikterna men förespråkar i det stora hela samgång.

– Det är vettigt att samla finlandssvenska krafter genom att gå samman. Splittrade finlandssvenskar drunknar lätt.

Hur utgången blir återstår att se. I maj är nästa stora reformmöte på agendan.

Inte enbart smolk

För dem som inte påverkas av organisationsreformen var invigningen en lyckad tillställning. **Curre Boucht** underhöll på piano medan gästerna minglade och bekantade sig med verksamheten och de nya lyxiga utrymmena. Sensotekets vita och mörka rum drog mycket folk som vanligt. I akustikrummet förevisade **Pia Sjöblom** pianospelning med den ypperliga figurnotsmetoden. I **Carolina von Schantz** konstworkshop hänger lappar med ord så som blå, vatten sol och gul.

– Alla som kommer och målar ska tänka på tre positiva grejer om FDUV:s verksamhet innan man börjar, förklarar von Schantz.

Alla konstverk från invigningen blir en enda stor tavla som ska pryda Vegahusets vägg.

– Det nya huset är fantastiskt. Det är skönt att veta att det finns utrymmen så man inte behöver hyra varje gång vi ordnar något, säger **Sonja Karnell** som är ansvarig för Handikappförbundets stödpersonverksamhet. ■

Skål för Vegahuset! Nils Torvalds höll hov på Vegahusets öppning.

Juristens faktaruta

Projektet har blivit verksamhet – en ny era tar vid

I dagarna har jag suttit och skrivit slutrapport för projektet Juridiskt ombud. Slutrapporten är ett dokument som signalerar att projektet nu är slut och att en ny era börjar – verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland inom handikappsektorn.

För snart tre år sedan kom jag till Handikappförbundet för att inleda min första arbetsdag som juridiskt ombud (ombudet). Väl på plats möttes jag av två A4or som beskrev projektet. Vad har hänt med dessa två A4or tre år efteråt?

Under projekttiden har vi tagit fram modeller och verksamhetsformer för en juridisk ombud verksamhet inom handikappsektorn på svenska. Vi har lyft fram och synliggjort de svenskspråkiga funktionshindrades och deras närståendes särställning och särbehov och därtill anknutna utmaningar samt utvecklingsbehov. Intressebevakningen har stärkts. Svenskspråkiga inom handikappsektorn har hittat gemensamma frågor att bevaka. Modeller för hur det skall gå till har utvecklats. I och med att projektet Juridiskt ombud har arbetat för alla svenskspråkiga funktionshindrade oberoende av diagnos har projektet bidragit med bredd och neutralitet. Något som visat sig vara till en fördel både inom den svenskspråkiga sektorn och inom den finländska sektorn överlag. Det har också visat sig att det finns frågor som är gemensamma för ett bredare fält inom Svenskfinland. Vi har vunnit på att mobilisera de resurser som finns. Redan i ett tidigt skede visade sig att det finns ett stort behov av juridisk sakkunskap också inom den svenskspråkiga handikappsektorn. Det visade sig också att det inte räcker med en tjänsteman, vilket i sin tur ledde till att vi blev tvungna att börja prioritera och anpassa projektet till de tillgängliga resurserna. Tyngdpunkten inom projektet har legat på lagstiftningsprocesser och andra strukturreformer samt information främst genom att ombudet rest runt i Svenskfinland och föreläst och träffat svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning, anhöriga, patient- och handikappföreningar, tjänstemän och beslutsfattare. En orsak till denna prioritering har varit att resultatet av båda i de flesta fall omfattat största delen av projektet målgrupp. En annan orsak har varit de stora och viktiga förändringar och reformer inom handikappsektorn där de svenskspråkiga funktionshindrades och deras närståendes rättigheter behövt bevakas. Ett exempel är de lagändringar i handikappservicelagen som trädde i kraft 1.9.2009

Redan under våren 2009 påbörjades diskussionerna och förberedelserna inför den ansökningsprocess som om möjligt kunde leda till en fortsättning. Den 17 december 2009 var en ödesdag. Skulle RAYs bevilja fortsatt finansiering? Hade vi lyckats att bevisa och övertyga att det behövs ett juridiskt ombud på svenska inom handikappsektorn? Dagen D kom och på kvällen drack styrgruppen för projektet champagne. RAYs styrelse hade beviljat en fortsättning, som statsrådet senare fastslog. Projektet skulle nu bli en verksamhet och det kom finansiering för två jurister.

Det är spännande att få en kollega under våren. Plötsligt kommer vi att vara dubbelt starkare med ett bredare underlag av parter, alla svenskspråkiga handikappförbund. Jag hoppas och tror att i framtiden kommer Juridiskt ombud i Svenskfinland inom handikappsektorn att utgöra en resurs inom Svenskfinland.

Under våren kommer verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland att få en egen webbplats, www.juridisktombud.fi. Där kommer ni i framtiden att hitta både kontaktuppgifter och information. Det kommer också att finnas länkar från alla svenskspråkiga handikapporganisationers webbplatser. Välkommen att besöka oss.

Ulrika Krook
Juridisk ombud, VH

Bokrecension

Text: Cajsa Björkman

Ett avskedsbrev som både förskräcker och når läsaren

Ann Heberlein, 2008 **Jag vill inte dö, jag vill bara inte leva.**

Månpocket Fakta.

Ann Heberlein är en riksdagssvensk teolog, doktor i etik och kulturskribent. I *Jag vill inte dö, jag vill bara inte leva skriver* hon om att leva med bipolärt syndrom (tidigare manodepression). Det handlar om vardagar med livsleda, en ständig kamp mot ångest, ensamhet: 'Vem ringer man då man inte vill leva?' Kärleken till barnen håller Ann vid liv. Även om hon ibland glömmer hur mycket hon älskar dem och hur mycket de behöver henne, då självmordstankarna tar över.

Heberlein beskriver sin vandring i psykiatrin: hon fick antidepressiv medicin först vid 21 års ålder, då hon redan mått dåligt i flera år. Ändå är det inte svidande kritik mot psykiatrin Heberlein är ute efter: snarare funderingen att hon kanske inte *kan* bli hjälpt. Att hon är en sådan som inte kan vara lycklig, som alltid kommer att känna främlingskap.

Ann Heberlein jobbar hårt med olika uppdrag under sina maniska perioder, och grubblar mycket. Vad är det som får andra människor att orka skapa mening i sitt liv trots all ondska, undrar hon. Vardagsrutiner med barnen ger lindring, och Ann slutar vara rädd och jagad för en stund. Boken gör ändå upp med illusionen om att kärleken kan rädda en: Ann verkar se romantisk kärlek mest som en konstruktion, en lögn. Den intellektuelle Heberlein väver i son bok in personer genom historien som periodvis mått vidrigt: Sylvia Plath och Virginia Woolf, bland andra. Som läsare inser man allvaret – rentav livsfaran – som psykisk ohälsa kan innebära.

Självmordstalen är höga, vilket vi talar alltför lite om, påpekar författaren. Ångest framställs snarast som fin, kreativ och intellektuell – bara den är "lagom", städad, behärskad.

Det här är tung läsning, sorglig läsning. Ändå känns boken nödvändig och svår att sluta läsa – dels för att den är utomordentligt välskriven. Det obehagliga är att boken skrivs som ett avskedsbrev: Ann skriver brev till barnen, och meddelar maken per e-post vart han kan skicka bokmanuset efter hennes död. En läsare kan fyllas av motstridiga känslor. Dels beundran över denna ärliga skildring av vilket helvete psykisk sjukdom kan vara. Dels ilska: varför vill Heberlein lämna ut barnen och maken på detta sätt? *Jag vill inte...* väcker frågor ifall självmord någonsin är berättigat; frågor som säkert klingar inne i läsaren efteråt. Författaren beskriver på ett tankeväckande sätt också sin gudstro; tron på den Gud hon inte får någon tröst av i svåra stunder.

Jag googlar på 'Ann Heberlein' och finner att hon samma dag som boken gavs ut försvann, och familjen fruktade givetvis att hon tagit sitt liv. Efter några dagar hör hon av sig, och talar senare ut i tidningar om att hon är beredd att kämpa vidare, arbeta mindre hetsigt. Om jag inte misstar mig lever Ann Heberlein idag, två år efter att boken skrevs. Hoppas hon har funnit nytt hopp någonstans, och undrar om det är hos familjen eller någon annanstans. ■

Nyheter

Text&bild: Tom Sörhannus

Simning är Jonathan Latva-Pirilä's favorithobby. Tvillingsystern Julia och storasyster Joanna tävlingssimmar båda.

Färre assistenttimmar – mindre tid för hobbyer

Vid årsskiftet minskades antalet timmar med personlig assistent för fritidsverksamhet från tolv till tio timmar per månad för Jonathan Latva-Pirilä i Korsholm. Det betyder att hans möjligheter att utöva olika hobbyer har minskat. Att ha tillräckliga möjligheter att vara ute på fritidsverksamhet och bli självständig är viktigt också för en handikappad, anser mamma Ann-Helene, som annars är nöjd både med Korsholm som boplats och med kommunen.

Jonathan gillar framförallt att simma och deltar i en av Vasa simsällskaps simskolor. Både hans tvillingsyster Julia och storasyster Joanna tävlingssimmar och pappa Jorma är tränare, så simning upptar en stor del av familjens tid. Det är vid av- och påklädning som nioåriga Jonathan, som har en cp-skada, behöver mest hjälp då han är till simhallen.

– Det är inte alltid så roligt att ha mamma med och komma in på damsidan, och det är inte så populärt att jag kommer in på herrsidan heller, säger Ann-Helene.

Därför anser hon det vara bra att Jonathan får ha en assistent med sig i simhallen.

– Om han simmar 45 minuter går det ändå åt en och en halv timme med av- och påklädning inräknat. Då räcker inte tio timmar långt. Det räcker inte ens till en hobby, och han kanske också vill göra något annat.

Jonathan skrinnar också och går i skridskoskola, och är ibland på bio. Förr spelade han också trummor, men det har han slutat med. När inte assistenttimmarna räcker till blir det föräldrarna som får kliva in. Ann-Helene vill ändå inte klaga.

– Jonathan klarar sig ändå ganska bra och har oss som föräldrar som kan ställa upp. Det finns de som har det mycket värre. Jag tänker på dem som är på serviceboenden och är rullstolsbundna och behöver mera hjälp, säger hon.

Tio timmar lagstadgat minimiantal

Jonathan har haft personlig assistent för fritidsverksamhet sedan juni förra året, och det var alltså vid årsskiftet som timmarna minskades. Ann-Helene säger att man funderade på att besvära sig mot minskningen.

– Vi fick höra att tio timmar är det lagstadgade minimiantalet timmar och förstod att det inte skulle löna sig, säger hon.

Förutom en assistent för fritidsverksamhet har Jonathan också en assistent i skolan och en i den fritidsverksamhet som är knuten till skolan, det vill säga före och efter skoldagen. Han går på tredje klass, vanlig klass, i Smedsby-Böle skola. Samtliga hans assistenter är kvinnor, och Ann-Helene säger att det är svårt att hitta manliga assistenter och svårt överlag att få tag på assistenter. Den assistent Jonathan har för fritidsverksamheten har man själva letat reda på, men kommunen står för kostnaderna. Familjen är nöjda med assistenterna.

– Både assistenterna och lärarna i skolan är bra. Vi har inget att klaga på kommunen i övrigt heller, säger Ann-Helene.

Till saken hör att minimiantalet timmar för fritidsverksamhet är lagstadgat till tio timmar per månad sedan september 2009, men antalet kommer att ökas till 30 timmar per månad från och med början av 2011.

– Det är jättebra. Fast vi kommer knappast att använda alla de timmarna. 15-20 timmar klarar vi oss bra med. Det är för att han ska få vara ute själv och bli mera självständig. En så kallad normal tioåring klarar ju det mesta själv, men en handikappad behöver mera hjälp.

Bättre för handikappade

Överlag anser hon att det blivit bättre för handikappade i Korsholm.

– Det har gått framåt och de har börjat ordna mera aktiviteter för handikappade här. I år ordnades det till exempel ett tillfälle för specialgrupper i simhallen på sportlovet. Det har man inte haft förr.

Ann-Helene som är aktiv i Vasanejdens cp-förening säger att det är viktigt att handikappade också får vara i egna grupper.

– Speciellt pojkar är ju väldigt tävlingsinriktade. När de tävlar mot normala barn kommer de alltid sist, men när de får tävla mot andra handikappade klarar de sig bättre och det höjer självkänslan, säger hon.

Samma timantal för alla

På Korsholms kommun är det **Hanna Svarvars** som är familjen Latva-Pirilä's kontaktperson.

– Jo, det stämmer att vi bestämt antalet timmar till tio för alla som har personlig assistent för fritidsverksamhet. Orsaken är den nya lagändringen som trädde i kraft i höstas där minimiantalet timmar för personlig assistent för fritidsverksamhet är tio timmar, men man kan ansöka om att få fler timmar om man anser att det behövs.

Procentuellt blir det en ganska stor minskning i och med att timmarna är få från förr.

– Vi vägde olika alternativ mot varandra, och kom fram till att det här är det bästa för det är lika för alla.

Vad sa lagen om minimiantalet timmar innan ändringen?

– Det var ingen subjektiv rätt att få personlig assistent för fritidsverksamhet tidigare. Därför fanns inget minimiantal timmar. Det vanliga var att man hade mellan tio och femton timmar.

Vad har reaktionen varit på att timmarna höjs nästa år?

– Trettio timmar är ganska mycket, och flera har sagt att de inte behöver så många timmar, säger Svarvars. ■

Text&bild: Helena Forsgård

Nyheter

Het debatt om försämringar i ny barnomsorgslag på Åland

”Vi måste se till alla behov inom hela den sociala sektorn”

– Barnomsorgslagen berör många och väcker alltid heta känslor, säger Katrin Sjögren, social- och miljöminister i Ålands landskapsregering, som lagt fram ett förslag till ny barnomsorgslag för Åland.

Förslaget till ny barnomsorgslag för Åland innehåller några nyheter och förbättringar så som lagstadgat eftermiddagshem för alla i årskurs 1 och 2. Men det är en inskränkning som fått mest uppmärksamhet och som upprört många föräldrar – barn under 3 år har enligt det nya lagförslaget inte längre rätt till en plats i barnomsorgen om någon av föräldrarna är vårdledig.

– Jag visste att det skulle bli debatt kring just den förändringen men det är mitt ansvar att se till alla behov inom hela den sociala sektorn och vi kan inte föra en politik där vi bara plussar på med utgifter hela tiden. I den nya lagen tar vi mer hänsyn till utsatta grupper som inte alltid är så högljudda, säger **Katrin Sjögren** som är socialminister i Ålands landskapsregering.

– I höst väntar nya utmaningar. Då ska vi börja med hemvårdsstödslagen, dessutom måste vår lag om utkomststöd revideras. Det finns med andra ord många hål att stoppa pengarna i och vi måste vara noga med vart vi lägger dem. Det största hotet mot vår välfärd är att vi bygger upp för mycket, tillägger hon.

Omodern och otydlig

Åland har behörighet att stifta egen barnomsorgslag och under flera år har man försökt få till stånd en ny lag eftersom den nuvarande ansetts omodern och även otydlig och därmed svår att tolka. Nu har den sittande landskapsregeringen lagt fram ett förslag som enligt Katrin Sjögren grundar sig på ett omfattande arbete där man försökt ringa in bristerna i nuvarande lag.

Sjögren vill gärna framhålla förbättringarna i den nya lagen men på Åland har de nästan helt drunknat i den massiva kritik som riktats mot ovannämnda försämring i förslaget – att den subjektiva rätten att ha barn i kommunal barnomsorg tas bort för barn under 3 år om en förälder är vårdledig.

Vad är barnets bästa?

Många föräldrar på Åland har gett sig in i debatten och skrivit insändare efter insändare där de kritiserat det nya lagförslaget.

”Barn som redan blivit inskolade på dagis, lärt känna personal och kamrater, fått rutiner och som tycker om att vara på dagis skall helt plötsligt tvingas sluta om det kommer ett till syskon innan det äldre barnet hunnit fylla 3 år. Barnet skall sedan återigen inskolas, lära känna nya kamrater, eventuellt ny personal och annan daghemsmiljö. För det finns ju inte några garantier för att man får plats på samma dagisavdelning som tidigare, om ens på samma dagis! Jag kan inte låta bli att fråga mig på vilket sätt detta förslag utgår från barnets bästa?” skriver **Mikaela Koskinen** i en insändare i lokaltidningarna på Åland.

Sexbarnsmamman **Sisa Långqvist** är inne på samma linje och anser att landskapsregeringen borde skämmas rejält, så eländig ekonomi har inte Åland att man inte kunde erbjuda alla barn en plats i barnomsorgen. Hon skriver bland annat följande i sin insändare:
”Hur givande är det att vara hemma med en mamma som håller på att spricka och sen med ett syskon som kräver ständig omvårdnad dygnet runt de första månaderna. Vem ska orka ge syskonet all tid och omsorg det behöver för att växa och utvecklas som människa?”

Undantag

Flera andra föräldrar har gett uttryck för liknande åsikter i insändare medan en del har försvarat inskränkningen och bland annat hävdat att ”barn under tre år och i synnerhet barn som är ett till ett och ett halvt år har det bäst tillsammans med sina föräldrar”.

– Barnomsorgslagen berör många och väcker alltid heta känslor. Debatten som följt sedan vi presenterade förslaget har mycket handlat om vad som är bäst för ett barn och vem som är de bästa föräldrarna – de som är hemma med barnen eller de som har dem på daghem eller i annan barnomsorg - men lagen är neutral. Vi säger inte var barn mår bäst och vi skuldbelägger inte någon för deras val, säger Katrin Sjögren.

Sjögren påpekar att undantag kan göras. Om man drabbas av sjukdom eller får tvillingar kan ett äldre syskon, som är under 3 år, efter prövning få behålla sin plats inom barnomsorgen.

– Det finns också andra möjligheter för äldre syskon, de kan till exempel gå på öppen förskola, ta del av församlingarnas barnverksamhet eller komma till det tidigare daghemmet och leka ibland, säger hon. Barn över 3 år ska enligt lagförslaget ha rätt till halvdagsplats om en förälder är vårdledig.

Rätt till eftis

I förslaget vill landskapsregeringen lagstifta om rätten till eftermiddagsplats, eftis, för alla elever i årskurserna 1 och 2.

– Många tar dagens eftisverksamhet för given men faktum är att den inte är lagstadgad och därmed hänger den alltid löst när det blir tuffare ekonomiskt. För till exempel en ensamstående föräldrar är eftis ofta extremt viktigt och för dem måste det vara suveränt att veta att eftisverksamheten är lagstadgad och därmed tryggad, säger Sjögren.

I lagförslaget vill man också införa lagstadgad rätt till eftis för elever med funktionshinder till och med sista året i högstadiet. Barn som av olika anledningar får skoluppskov får en barnomsorgsplats kostnadsfritt under ”vänteåret”. Vidare finns förslag till lagstadgad rätt till specialbarnomsorg om så behövs.

I lagen sätts ett kostnadstak för kommunal barnomsorg – högst 230 euro per månad – och det ställs också krav på personalens kompetens och på den kvadratmeteryta som krävs.

– Det är tunga kriterier som borgar för kvalitet i omsorgen, säger Katrin Sjögren.

Kvinnofientlig?

Med det nya lagförslaget räknar man med att spara cirka 700.000 euro per år på inskränkning av dagvårdsrätten medan de nya posterna kostar cirka 250.000 euro.

– I vårt lagförslag tar vi mer hänsyn än tidigare till utsatta men ofta ganska tysta grupper. Det är rimligt att det sker på

Nyheter

bekostnad av dem som är vårdlediga med samhällets pengar, säger Sjögren. Lagförslaget behandlas som bäst i Ålands lagting där en majoritet väntas ställa sig bakom det och Sjögrens förhoppning är att lagen kan börja tillämpas i höst. De tre socialdemokraterna i lagtinget är mest emot och menar bland annat att valfriheten minskar.

– Alla vet att en mer rättvis och jämt fördelad familjepolitik är nyckeln till ett mer jämställt samhälle. Om försämringar görs i den subjektiva rätten är det naturligtvis kvinnorna som får bära ett ännu tyngre ansvar framöver för barnskötsel och fostran, har de tre socialdemokraterna hävdat.

Sämre på Åland?

Det har också hävdats att lagförslaget strider mot paragraf 44 i självstyrelselagen för Åland där det sägs att när budgeten fastställs ska lagtinget sträva efter ”att de sociala förmånerna för landskapets befolkning är minst desamma som i riket.”

– Skrivningen ger upphov till olika tolkningar och som vi tolkat det behöver inte förmånerna vara helt likformiga, säger Katrin Sjögren.

Hon menar att man istället ska se till hela den sociala kakan och se till att den är minst lika stor på Åland som i övriga Finland – däremot behöver inte alla enskilda bitar var exakt lika stora.

– Vi på Åland har till exempel högre barnbidrag och ensamförsörjartillägg än i övriga landet, säger hon. ■

Reportage

Text&bild: Johanna Wikgren-Roelofs

Vid Praksis finns ett apotek där alla mediciner är gratis för dem som behöver. Allting är donerat av greker som har det bättre ställt och vill hjäpa.

Flyktingarbete i Grekland:

Tredje sektorns värdefulla arbete med samhällets utsatta

Antalet asylsökande i Finland har ökat under senare år enligt Migrationsverkets uppgifter. Mottagningscentralerna där de asylsökande bor medan myndigheterna utreder deras situation är ofta överfulla och nya har öppnat. Ändå är allting relativt välorganiserat i Finland och levnadsförhållandena för de asylsökande är goda i jämförelse med situationen i Grekland.

– Grekland och främst Aten, är för många flyktingar som kommer österifrån den första porten in till Europa. I dagsläge är det cirka 100 flyktingar per dag eller 36 500 per år som kommer över gränsen till Grekland. Av dessa flyktingar är ungefär 5 procent minderåriga som kommer utan en vuxen, berättar socialarbetaren Maria Kaldani som jobbar vid Arsis, en organisation som främst fokuserar på att hjälpa ungdomar med flykting- eller immigrantbakgrund som är mellan 15 och 25 år. Men i praktiken är dom ändå allt mellan 3 och 30 år, menar Kaldani.

Arsis hjälper ungdomar

Arsis är en obunden organisation inom tredje sektorn som har verksamhet i fyra olika städer i Grekland. Verksamheten finansieras, precis som nästan all service till flyktingar eller invandrare i Grekland, huvudsakligen med hjälp av EU-medel och frivilligarbete.
– Allt stöd vi kan erbjuda flyktingar är beroende av vad EU vill stöda, så det gäller för oss att konstant vara alerta och göra goda projektansökningar som bär frukt, fortsätter Kaldani. Fast Arsis långt fokuserar på att ge handledning och hjälpa ungdomar, har man också ett antal projekt som riktar sig till andra målgrupper.

Vi sitter i en tvårumslägenhet i ett höghus i centrala Aten. Utrymmena är fräscha men trånga och varma trots att marssolens strålar inte alls kan jämföras med den högsommarhetta som kommer att dra över Aten om ett par månader. I tamburen sitter två kvinnor med afrikanskt ursprung. De vill inte bli fotograferade eller intervjuade, men Kaldani berättar att de deltar i ett av de projekt som Arsis just nu driver. Projektets målsättning är att stöda flyktingar och invandrare att komma in på arbetsmarknaden.

– Men just nu då Greklands ekonomi är i botten är det svårt att skapa kontakter till arbetsgivarna, berättar Kaldani. Istället satsar vi stort på att ordna språkundervisning i grekiska. Om man inte behärskar grekiska är det nästan omöjligt att få jobb.

Illegal eller legal?

Gör Arsis skillnad på legala och illegala flyktingar eller invandrare, dvs på personer som till pappers har rätt att vistas i Grekland t.ex. i väntan på asyl och på personer som är olovligt i landet?

– I princip inte, säger Kaldani. Varje människa som tar kontakt med oss får handledning. Vi kan hjälpa dem som saknar lov att vistas i landet vidare till pålitliga jurister som kan ge dem juridisk handledning och hjälpa dem med papperskriget, eller så kan vi hänvisa dem vidare till härbärgen då de är hungriga och behöver tak över huvudet. Ingen får kalla handen av oss.

– Men de flesta som deltar i våra olika projekt väntar på asyl, något som kan ta upp till 10 år. Jag fick ett e-postmeddelande från en bekant som berättade att man i Finland för något år sedan ville förkorta väntetiden för asylsökande, eftersom man ansåg en väntetid på ett par år vara oskäligt lång. Jag visste inte om jag skulle skratta eller gråta. Men jag är självklart glad för att det funkar så mycket bättre hos er i Finland. I Grekland tar myndigheterna och politikerna inte tag i problemen och inte stöder de organisationer som våra heller särdeles mycket, suckar Kaldani.

12 år och ensam

Det finns också en annan grupp flyktingar i Grekland – de som inte vill bli upptagna i myndigheternas register. De vill alltså inte söka asyl i Grekland, eftersom de ser landet endast som porten in till Europa - inte som ett land de vill stanna i. En stämpel i pappren som säger att de grekiska myndigheterna har mottagit deras ansökan om asyl, skulle nämligen betyda att nästa EU-land de försöker komma in till, inte skulle ta upp deras ärende till behandling utan genast styra dem tillbaka till Grekland. Det här vill många som till exempel har släkt och vänner i ett annat EU-land helst undvika.

– Jag träffade en gång en kille som kom helt ensam fast han bara var 12 år gammal, berättar Kaldani, men han valde att vistas illegalt i Grekland eftersom hans dröm var att ta sig vidare till England så småningom. Det måste ha hänt något på vägen, för en tid senare fick jag ett e-postmeddelande av honom där han berättade att han hade sökt asyl i Danmark. Det är inte mycket vi kan göra. Det finns inga tydliga regler att följa i dylika fall, inte ens då det gäller ensamresande barn. Men jag är glad att han tog kontakt med mig på nytt för nu vet jag i alla fall vart han tagit vägen.

Klinik och socialt arbete

En annan organisation som också jobbar med flyktingar och immigranter i Aten är Praksis, som ibland även stöder medellösa grekiska familjer som saknar försäkringar.

– På Praksis har vi två olika verksamhetsformer; en klinik som erbjuder primärsjukvård och en verksamhet som erbjuder social service och härbärge, berättar Rita Siafliani, socialarbetare vid Praksis.

– På vår klinik är all service gratis och vi riktar oss främst till flyktingar och immigranter som varit mindre än 2 år i Grekland. På vår klinik finns en allmänläkare, en tandläkare och en gynekolog som också erbjuder ultraljudsundersökningar för gravida kvinnor. Nästan all verksamheten hos Praksis finansieras av EU och av det grekiska social- och hälsovårdsministeriet. Apoteket som finns i anslutning till kliniken är dock ett undantag, eftersom alla mediciner är donerade av privata apotek, privatpersoner och dödsbon.

– Men det är mycket jobb med att hela tiden sortera alla mediciner, hålla dem i register och slänga bort de som blivit gamla, fortsätter Siafliani.

Härbärgen

Härbärgesverksamheten hos Praksis består av 13 lägenheter där asylsökande får bo under 6 månader. 10 av de 13 lägenheterna finns i Aten.

– De flesta som kommer i kontakt med Praksis för första gången kommer till kliniken, men sedan märker vi att det finns många andra problem också som är sammankopplade med hälsan. Många behöver tak över huvudet och då finns våra lägenheter till deras förfogande, problemet är bara att rummen allt som oftast är fulla, berättar **Maria Skiada** som också jobbar på Praksis. Så erbjuder vi också helt vanlig social rådgivning där vi informerar om möjligheterna till psykiskt stöd och juridisk handledning. Ibland hjälper vi med jobbansökningar eller så berättar vi bara hur det är att leva i det grekiska samhället. Listan kan göras nästan hur lång som helst, säger Skiada och Siafliani instämmer.

Handarbete gjort av kvinnliga fångar. Arsis förmedlar produkter till försäljning och pengarna går sedan tillbaka till kvinnorna.

Finland är bekant

Både vid Arsis och Praksis är Finland bekant för socialarbetarna, eftersom många flyktingar nämner Finland som ett land de gärna skulle vilja fortsätta till. I Finland är skyddsnätet bra i jämförelse med Grekland.

– Där finns mottagningscentraler så ingen behöver bo på gatan i väntan på asyl, där finns traumacenter, flyktingbarnen får gå i skola och ingen behöver gå hungrig. Dessutom är väntetiden på asyl förhållandevis kort, säger Skiada, som gärna skulle komma till Finland och bekanta sig med flyktingarbetet hos oss.

Innan jag lämnar Praksis slår mig plötsligt tanken att jag inte vet hur flyktingarna hittar till dessa organisationer som det finns så många liknande av i Grekland. Både Praksis och Arsis finns i lägenheter i höghus och den enda information jag sett är en lite lapp på dörren i vardera trappuppgång.

– Alla som kommer till oss får information via djungeltelegrafen. Någon annan reklam för vår verksamhet finns inte, förklarar Siafliani.

– Men kan inte myndigheterna upplysa flyktingarna om er, de som är legala, som fått stämpel i pappren och väntar på asyl? undrar jag i min enfald.

– Nej, dessa människor ses sällan som hjälpbehövande utan man skulle nog helst skicka dem direkt tillbaka till sina hemland om det bara var möjligt, blir det korta svaret.

Grekland är det närmaste landet in till EU för många flyktingar och klimatet gör det möjligt att klara sig en tid utan tak över huvudet. Men i övrigt finns det mycket att göra för att de asylsökande flyktingarna i Grekland skall få ett mer människovärdigt liv. Utan alla engagerade grekiska män och kvinnor inom tredje sektorn, skulle många av dessa medmänniskor, såväl barn som vuxna, vara helt utlämnade. ■

På Praksis erbjuder vi både gratis hälsovård och sociala tjänster, berättar socialarbetarna Maria Skiada och Rita Siafliani.

– Ingen får kalla handen hos oss, säger Maria Kaldani, och menar att både illegala och legala flyktingar och invandrare i praktiken få hjälp hos Arsis.

Reportage

Nyheter

Text&bild: Christina Lång

Socialarbetaren stöder familjen

Susann Grönvall har en utmanande uppgift bland ungdomar.

Susann Grönvall tar emot på sin arbetsplats på Jorvs sjukhus. Hon är socialarbetare på den slutna avdelningen för ungdomspsykiatri. Med stort lugn och saklighet berättar hon om sitt arbete bland 13-17 åriga ungdomar på ett sätt som vittnar om lång erfarenhet och vilja att stöda i svåra situationer.

Här arbetar **Susann Grönvall** med den Jorvska modellen som innebär att föräldrarna hela tiden är med i processen. Föräldrarna är de som känner barnen och de flesta föräldrar vill sina barns bästa. Att kommunicera på ett riktigt sätt och ge vägkost och kraft åt föräldrarna är Susanns linje när det uppstår problem eller sjukdomsfaser som föräldrarna inte klarar av.

Familjearbetet är också aktuellt i de fall att det förkommit våld eller missbruk inom familjen. Hälsocentralen remitterar ungdomar till avdelningen när de haft självdestruktiva eller självmordstankar. Psykiatrin kopplas alltid in när någon ungdom har gjort självmordsförsök, till exempel med mediciner. I en krissituation tas ungdomarna in på den slutna avdelningen i medeltal två veckor för behandling av krisen. Föräldrarna är oftast samarbetsvilliga. Man försöker reda ut svårigheterna och vid behov remittera vidare till familjeterapi. Tack vare ett FPA-projekt för familjerehabilitering som fokuserar på familjen kan man få hjälp med att lösa låsta relationer inom familjen, exempelvis mor och dotter-förhållande eller problem mellan bröder och systrar. Samtidigt har man nätverkssamarbete med skolan.

Viktiga kontakter

Depressioner bland ungdomar har ökat.
– Det förefaller som att de unga inte har tillräckligt med vuxenkontakter och att de upplever att de inte blir hörda.

Jämnåriga blir de viktigaste kontakterna och i gängen kan förekomma nästan vad som helst. Mor- och farföräldrar kan vara en bra ersättning. Eller mammas väninna kan utgöra en god vuxenkontakt. Ofta ligger kampen om föräldrarnas kärlek i botten och kan påverkas av hur tryggt mammans och pappans förhållande är. Depressioner har alltid funnits. Om mamman är deprimerad efter förlossningen är stödet av pappan oerhört viktigt. Alla pappor klarar inte av den situationen. Syskonens plats i barnaskaran påverkar också hur man har det. Ofta blåser det kring äldsta och yngsta barnet.
– De tre första åren är mycket viktiga för barnets utveckling och hurdan självbild det får, konstaterar Susann.

Var är mitt hem?

Tonårstiden kan vara jobbig för hela familjen. Alla föräldrar till tonåringar borde få chans att diskutera sin situation. Det är en ny fas i familjen. Många föräldrar blommar upp när spädbarnstiden är förbi, äktenskapet borde fräschas upp; det är ett faktum att skilsmässorna ökat och lett till komplicerade förhållanden. Kamper förs på många håll.

På en punkt är Susann Grönvall helt övertygad: Barnen borde få bo på ett och samma ställe och inte behöva fundera var den fasta punkten eller var det riktiga hemmet finns. Ofta har barnens sorgeprocess inte fått komma igång ordentligt vid separationer. Familjekurser är nödvändiga. Grönvall önskar att församlingarna som ordnar många kurser med sin sakkunskap också kunde ta hand om den här biten. Puberteten är också krävande för föräldrarna. Det är då man ska släppa taget, men ändå finnas till hands. Barnet ska själv avgöra när han eller hon är redo att lämna hemmet.

– Myndighetsdagen har satt större tryck på de unga att bli vuxna på en gång. Trenden att flytta hemifrån har tydligt ökat, men om det i familjen förekommit problem så är tonåringen eventuellt inte färdig att bo ensam. Många isolerar sig framför datorn och kan utveckla sjukdom. Dessutom upplever de unga stor oro för framtiden – hur ska de klara ekonomin?

Den utbredda arbetslösheten signalerar att de inte behövs. Det naggar i sin tur självkänslan. Det gäller att se allvarliga tecken i tid.

Viktiga insatser

Susann Grönvall som jobbat länge har hunnit vara med om svängningar i synsättet på vården – det går i vågor. Läkarna poängterar att mediciner underlättar, t.ex. ångest. Nya mediciner prövas. Ibland är mediciner in och ibland out.

Tidigare hade man kontakt med enbart patienten. Nu är familjen med i vårdarbetet och det är bra. Socialarbetaren är numera också självskriven på vårdmöten och kan med sin kunskap se samspelet mellan familjemedlemmarna. När får barnet vara barn och när måste det ta över föräldrarollen? Det förekommer också. I de fallen borde föräldrarna få adekvat hjälp. När det finns frågor som är svåra för föräldrarna att diskutera tillsammans med den unga så kan socialarbetaren träffa föräldrarna i enrum först och senare kanske tillsammans. Det kan få betydelse för helheten.

Barnskyddet är en nära samarbetspart och det hör till socialarbetarens uppgifter att diskutera om det med föräldrarna. Det kan vara ett rött skynke för många. Upplysningar om FPA:s förmåner är lättare att förmedla. Ibland blir det också för socialarbetaren att puffa på läkaren att skriva ut olika intyg som behövs.

Vad är jobbigt?

– Akuta kriser är definitivt det jobbigaste att hantera. Det gäller att inte ge upp, att orka finnas till. I det här jobbet vet man att man behövs. Susann hämtar styrka i sin egen familj. Genom de egna barnen hänger hon med i det som är inne just då – skalan blir på så sätt vidare. Och vice versa – hon kan använda erfarenheter från jobbet i sin familj.

– Men, visst är det jobbigt många gånger, medger hon.

En ljuspunkt just nu är att hon deltar i en neuropsykiatrisk coach-utbildning där hon får lära sig mera om bland annat familjearbete men nu som en coach, inte som terapeut. Det är inte bara barnen som känner smärta; föräldrarna måste bygga upp sina liv på nytt och kämpa att tillsammans med expertis ge sina barn en möjlighet till ett gott liv. Susann Grönvall är glad över att hennes avdelning har rätt goda resurser.

Vad borde ännu göras?

Man borde satsa mycket mera resurser på den öppna vården och flera polikliniker, helst i varje stad. Svenskan är också en svår nöt i huvudstadsregionen. Den uppsökande verksamheten borde intensifieras samt jobba ännu mera med familjerna och kunna stöda i praktiska situationer, ge vinkar till föräldrarna i hemmet.

Diskussioner om känslor är svåra, men viktiga. När ett barn har problem känner sig föräldrarna ofta misslyckade och skäms kanske inför sina släktingar och vänner. Om de kunde tala om sin skuld och skam skulle det vara lättare för andra att ställa upp och stöda. Stödpersonsverksamheten borde utvecklas. Nu finns det inte tillräckligt många stödpersoner.

– Det verkar som om medmänskligheten försvunnit, konstaterar Grönvall med en viss uppgivenhet i rösten.

En dagavdelning med sysselsättning står också på hennes önskelista. Överlag borde det finnas flera samlingsplatser för ungdomar att träffas på. Platser där de skulle få vara utan prestationskrav med en vuxen ungdomsledare i bakgrunden. Idag är samhället mest planerat för vuxna.

Drog- och missbrukarvården måste ses över. Droger är för unga ett sätt att sköta problem för de lindrar deras ångest för en stund. Ungdomarna borde få hjälp i tid innan problemen växer. I vården varierar också synsätten; en tid sätts resurser på en grupp för att sedan bytas till någon annan grupp. Det saknas kontinuitet i arbetet. Därför borde varje kommun ha en egen poliklinik där föräldragrupper kan hållas och där ungdomarna kan ha egna grupper. Just nu är trenden igen som på 1970-talet att små enheter slås ihop till större.

– Mindre enheter är bättre på lång sikt. Nu räknar man bara med arbetstid och prestationer; allt handlar enbart om ekonomi och inte om kvalitet. Vad det är som egentligen värderas?

Vården av ungdomar som kan råka in i ett allvarligt sjukdomstillstånd är i allra högsta grad en ideologisk fråga om hur man ser på människan. ■

Nyheter

Text: Christina Lång

Unga i riskzonen – vem hjälper?

Frida Westerback är en av de få utbildade DISA- gruppledarna i huvudstadsregionen.

När författaren och läkaren PC Jersild var ung oroade han sig mycket för framtiden. I sin 75-års intervju berättar han att han skulle vilja träffa sig som 15-åring och säga: det kommer att gå bra för dig, du behöver inte vara så orolig. Idag mår många unga dåligt och skulle behöva någon som på riktigt stöder och uppmuntrar.

Projektledare **Frida Westerback** på DUA – De Ungas Akademi är en av dem som på olika sätt hjälper unga inför vuxenlivet. Hon har bland annat hållit grupper där flickor med ätstörningar fått kunskap och haft möjlighet att diskutera och stöda varandra.

Frida upplever att speciellt flickor har stor press på sig både i skolan och hemma och också ställer höga förväntningar på sig själva. Flickorna tror att de måste vara på ett visst sätt, de ska prestera och känner att de inte alltid räcker till. Ofta arbetar föräldrarna mycket och har inte kvalitativ tid för sina barn.

I grupperna kan de samtala om känslorna kring att inte hänga med i jämförelsen med andra. Det kan gälla prylar, kläder eller utseende. Lika ofta kan tidigare händelser ha stört självkänslan; de har kanske blivit mobbade i lågstadiet, händelser som de förträngt och sen i tonåren kommer de fram på något sätt. I gruppen kan de stärka sin egen självbild genom kreativa metoder, till exempel konst och diskussioner med experter. En näringsterapeut kan ge goda råd om bra kost. Det primära är att frågorna diskuteras utgående från gruppens behov. För deltagarna är det befriande att tala med andra unga i samma situation. Det är många som inte tidigare vågat öppna sig och tala om sina problem, har Frida upptäckt.

DISA – metod för Din Inre Styrka Aktiveras

Frida Westerback har nu utbildat sig till DISA-gruppledare på en tre dagars kurs som hölls i Vasa. Som ledare är hennes uppgift att i högstadier som tagit DISA på sitt schema samla unga till grupper för att jobba med sig själva och sin egen utveckling.

Den amerikanska psykologen **Aaron Beck** har utvecklat den kognitiva terapin för att aktivera patienter att ändra sina negativa tankemönster. Metoden har modifierats till en version som lämpar sig för tonåringar. Med den som bas har Centrum för folkhälsa i Stockholm utvecklat metoden DISA för att förebygga stress och psykisk ohälsa bland tonårsflickor. Undersökningar i Sverige i årskurs 9 visar att drygt 10 % av eleverna har depressiva symtom. I åldern 16-17 år är symtomen ännu vanligare. Depressiva symtom är en riskfaktor för att få en depression längre fram i livet.

Frida konstaterar att den förebyggande metoden fungerar bra. I grupperna arbetar deltagarna med en sinnestämnings-dagbok, där de varje kväll noterar hur dagen varit på en skala där en femma speglar en OK dag medan en etta står för en usel dag. Att följa med sina anteckningar synliggörs dagarna och kan ge svar på frågan vad de olika upplevelserna kunde ha berott på. Alla deltagare har en egen arbetsmapp.

I diskussionerna har Frida också tagit in Runda, en metod där deltagarna tränar aktivt lyssnande. Den som har "bollen", en tovad boll som ligger bra i handen, har ordet och får tala till punkt utan att bli avbruten av de andra. I slutet av varje session får varje deltagare ta upp det som är viktigt för den personen och på så sätt blir avslutningen en mysig stund. Den tionde och sista gången gör man något kul tillsammans, kanske går på bio. Eller något annat som gruppen gillar.

Frida är tills vidare en av de få utbildade DISA gruppledarna i huvudstadsregionen och ser gärna att det skulle komma flera. Hon välkomnar uppriktigt en medarbetare till i grupperna för det är meningen att man ska vara två och det är också bättre för dynamiken. Gruppledarna har rätt till handledning.

DISA hjälper i stressiga perioder

Stella Klockars som går i årskurs 9 i Lagstad skola i Esbo sade i en intervju i ett tv-program att DISA-gruppen har hjälpt henne genom stressen under provperioder.

I hennes skola hade läraren berättat om metoden och också poängterat att man inte behöver ha problem för att gå med. Stella uppskattar den klara strukturen, övningarna och att alla i gruppen får muntur. I Rundan har alla möjlighet att kolla upp vad som hänt, vilka tankar som fötts och hur man mår just nu. Hon tycker också att hon i dagboken kan skriva sådant som hon kan ha för sig själv. Genom att skriva får hon tid att tampas med sina känslor. Alla dagar skiner som bekant inte solen lika varmt. DISA har gett olika alternativ; t ex när hon var osams med en vän kunde hon diskutera sig fram till en lösning. Tystnadslöftet är också bra, tycker Stella Klockars.

DISA genomförs i tio gruppsamtal med flickor i grupp. Samtalen bygger på kognitiva beteendetekniker för att förändra negativa tankemönster, kommunikationsträning och träning av olika problemlösningsstrategier, övningar för att stärka den sociala förmågan och det sociala nätverket, övningar för att öka antalet hälsofrämjande aktiviteter. Studier har visat att dessa fyra moment främjar den psykiska hälsan. ■

DU SOM ÄR UNG, VAD PANTAR DU PÅ?

Har du något du funderar på eller vill veta mera om? Då finns det någon som lyssnar.

Sluta Panta är en webbaserad stödtjänst för unga. Där kan man läsa och diskutera om relationer, om att vara deppig eller stressad, mat och ätande, framtid, studier och jobb, konflikter, kärlek, ensamhet...lycka och glädje! Chatten är öppen måndag till onsdag 19-22 och lördag 19-22. Två experter (psykologer, studiehandledare, kuratorer m.fl.) finns on line. Tröskeln är låg, för man får vara anonym. Då chatten är stängd kan man lämna frågor på: x3m.yle.fi/slutapanta.

Projektet är ett samarbete mellan Finlands Svenska Skolungdomsförbund, Folkhälsan, De Ungas Akademi, Ung Info, Hem och Skola, Radiox3m och stöds av Undervisningsministeriet.

Nyheter

Text: Thomas Rosenberg
Grafik: Hjalmar Slangus

Att skära med Borgåmått

Till vänster Borgås gamla vapen, till höger en skiss till stadens nya vapen.

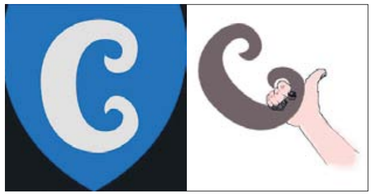

Det är många kommuner som nu tvingas ta till yxan då det skall sparas. En av dem är Borgå, som tagit till drastiska åtgärder, och föreslår nedskärningar i miljonklassen. Att göra någonting med Borgåmått har av tradition varit positivt laddat, till exempel att skära extra tjocka bullskivor. Men nu är det inte roligt alls.

Vilka effekter kommer nedskärningarna att få? Och hur har man hamnat i den här situationen? Låt oss lyssna på några tjänstemän och förtroendevalda och koncentrera oss på de konsekvenser nedskärningarna får inom social- och hälsovården. Först ett par förtroendevalda, den första en socialdemokrat och den andra en sfp:are.

Fusionen spökar fortfarande

Kaj Bärlund är ordförande för stadsstyrelsen och veteranpolitiker. Vi träffas i stadshusets vackra sessionssal, där stadsstyrelsen några timmar senare skall klubba av den nya ekonomiska strategin (se faktaruta).
Hur har man hamnat i den här situationen? Bärlund tvekar inte en sekund när han svarar.

– Staden har levt över sina tillgångar. Och det har man gjort i åtminstone 5-6 år redan.

Men inte bara det. Bärlund räknar snabbt upp några andra faktorer. En av dem är förlorade skatteintäkter; hela 30 % av samfundsskatterna år 2008, eller 8 miljoner euro. En annan är att lånebördan är för stor. Och en tredje att man har en alldeles för tung och ineffektiv förvaltningsstruktur. Staden är därför trängd i ett hörn. Alternativen är obefintliga, och risken för att man blir en kriskommun och försatt i statens ledband är överhängande.

Är det fortfarande fusionen och dess effekter som spökar? Samgången från år 1997 har ju allmänt uppfattats som en smärtsam historia.

– Ja, svarar Bärlund prompt. Efter fusionen fick ingen sägas upp! Det handlar alltså om en efterstädning efter fusionen. Förvaltningsstrukturen är fortfarande oförändrad, vilket innebär dubbelbemanning på många områden. Det bekräftades också av den konsultutredning som nyligen gjordes.

Bärlund understryker att en stor del av servicen är lagstadgad, och uttryckligen finns till för de svagaste i samhället. Där kan man alltså inte skära speciellt mycket. Det gäller därför att prioritera den service som människorna verkligen behöver.

Och hur skall det ske?

– Vi måste slå ihop, och skapa större enheter.

Bärlund är däremot tveksam till en höjning av skattöret, som nu ligger på 19,25.

– Vi har redan högre än genomsnittet i Helsingforsregionen, som vi måste jämföra oss med.

Han medger visserligen att det finns en större beredskap än tidigare att diskutera en höjning, men stadens linje har hittills varit negativ. Om det förestående stadsstyrelsemötet säger Bärlund att det råder allmän politisk enighet om att situationen är allvarlig, och att det finns goda utsikter att få sparkraven godkända. Vilket alltså skedde.

Var är empatin?

Följande dag träffar jag **Stig Bäcklund**, första viceordförande i stadsstyrelsen. En gammal polis med långvarig erfarenhet av förtroendeuppdrag inom Borgå.

Vilka var stämningarna på mötet i går kväll?

– Alla var eniga om ramarna och tidtabellen, och om prioriteringarna, dvs. att social- och hälsovården skall spara mindre. Nu skall de olika sektorerna omedelbart göra upp förslag till var man skall skära.

Enligt Bäcklund finns det två orsaker till den akuta krisen. Dels överstora investeringar, dels den ekonomiska krisen och de lägre skatteintäkterna. Men han är ändå hoppfull på lite längre sikt.

– Bara vi klarar av krisen är Borgå en vinnarkommun.

Men det sägs att administrationen är för tung, är det en orsak till problemen?

– Det är att leva med gamla fördomar. Vi har redan sanerat, så det finns inga överlappningar längre.

Bäcklund konstaterar att Borgå haft en hel del service utöver det lagstadgade, t.ex. inom närståendevården och färdtjänsten.

– Jag är själv en av orsakerna till att vi har det ganska bra, t.ex. det s.k. Borgåtillägget som betalats ut för anställda inom äldreomsorgen, för att få bättre personal. Jag är rädd att det nu ryker.

Men det sista ordet är antagligen ännu inte sagt. Den nya strategin skall nu upp i fullmäktige, och Bäcklund kommer med en brasklapp.

– Jag vill se vad det kan bli fråga om. Vi har nu godkänt en strategi, men om det inte går att förverkliga den måste vi se över rambeslutet.

Bäcklund kan i motsats till Bärlund ”i ytterста nödfall” tänka sig en höjning av skattöret. Men det han framför allt vill betona är det som varit hans kanske främsta motiv som förtroendevald, dvs. omsorgen om nästan.

– Det som förvånar mig i den här allvarliga situationen är att empatin för medmänniskan och de svaga har kommit i skymundan. Och det är ingen skillnad mellan partierna på den punkten, utan det verkar mera handla om beslutsfattarnas personliga övertygelse.

Och det är säkert sant, tyvärr.

Nedskärningarna blir dyra i längden

Men vad säger man då på tjänstemannahåll inom social- och hälsovården? Som alltså nu skall spara 2 miljoner euro nästa år.

Jag ringer upp **Maria Andersson**, erfaren chef för det sociala arbetet. Hon ger snabbt kalla siffror: år 2009 gjordes 4000 beslut som berörde 1822 hushåll. Och kundantalet ökar stadigt, i takt med den försämrade ekonomiska situationen.

Situationen förvärras ytterligare av att lagstiftningen ställer allt högre krav. T.ex. kortare handläggningstider, vilket ställer orimliga krav på personalen. Och genom att kundmängden ökar mer än i någon annan sektor är man i skriande behov av mer personal, inte mindre.

– Mest är vi oroliga över kundservicen. Men också personalen får det allt svårare och vi ser redan nu att den inte orkar. Inte ens sommaren ger längre någon vilopaus. Det allvarliga i det hela är att våra kunder inte för något väsen av sig. Och det är inte heller politiskt populärt att ställa upp för de svagaste.

Hennes hälsning till beslutsfattarna är att det inte går att privatisera socialvården, och be kunderna gå någon annanstans. Hon försöker informera om allvaret men är osäker på om någon lyssnar.

– Jag är orolig över att man inte kommer ihåg de svagaste grupperna. Om vi stänger ögonen nu blir hjälpbehovet värre i morgon, för det måste ändå skötas. När specialsjukvården tar över blir det bara dyrare. Detsamma gäller unga som inte klarar sig: ju mera man skjuter upp det, desto dyrare blir det.

En omöjlig ekvation

Samma lägesbedömning gör **Anna-Kajsa Kajuutti**, chef för handikappservicen och socialombudsman för utkomststöd, missbrukarvård och utlänningsservice. Hon har mer än tjugoårig erfarenhet av branschen, bl.a. som mångårig socialdirektör i gamla Borgå. Hon har frivilligt avstått från de högsta chefsposterna eftersom hon hellre koncentrerar sig på konkret klientarbete.

– Chefsarbete är bara möten, möten, spara, spara och strategier, strategier. Det har ingenting att göra med kundernas behov utan bara med det som sker däruppe.

Man märker fort att Kajuutti vet vad hon talar om, och att hon lärt sig att ta också omöjliga sparkrav med ro. Hon är egentligen ganska nöjd med situationen för närvarande, med fyra socialarbetare som alla är behöriga. Men nu blev det alltså tuffa sparåtgärder, låt vara att social- och hälsovården skall spara ”bara” två miljoner i stället för tre. Men redan det är ganska mycket, konstaterar Kajuutti diplomatiskt.

Marginalerna inom handikappvården är oerhört snäva eftersom 95 % består av subjektiva rättigheter. Och enligt den nya handikappvårdslagen måste man erbjuda tjänster även om man inte har pengar. Hit hör färdtjänst, serviceboende, tolktjänster, reparationer i hemmet, dagverksamhet, personlig assistans och specialomsorger för utvecklingsstörda. Man måste dessutom göra en personlig serviceplan för varje kund, vilket är krävande eftersom allt måste kollas. Handläggningstiderna är också kortare; beslut inom tre månader (lyckas oftast) och utredning inom sju dagar (lyckas sällan). Det innebär att man t.ex. aldrig kan stänga kansliet, inte ens under sommaren. Man har inte heller några pengar för vikarier. En uppenbart omöjlig ekvation, eller hur?

– Vi försöker så gott vi kan, svarar Kajuutti vänligt leende.

Politikerna vågar inte

Med sin långa erfarenhet har hon överblicken och förmågan att se sammanhangen. Och liksom kollegan Andersson betonar hon att till synes oskyldiga inbesparingar i slutändan blir dyra.

– När systemet kollapsar, t.ex. när en elev inte klarar av att gå i normal klass, ja då börjar det först kosta. Detsamma gäller barn som omhändertas.

Lyssnar man då alls på henne och hennes erfarenhet? Anna-Kajsa Kajuutti skakar på huvudet.

– Nej, vi har samma pengar fortfarande, trots den nya lagen. Vi har redan tidigare varit tvungna att överskrida budgeten, och vet redan nu att pengarna inte kommer att räcka till, trots extra anslag. Inom handikappvården finns det absolut inga möjligheter att spara!

Men förvaltningen då? Den är ju enligt många, t.ex. stadsstyrelsens ordförande, alltför tung.

– Bärlund borde nog kolla vad förvaltningen faktiskt kostar, svarar Kajuutti syrligt.

Hon hänvisar till jämförande undersökningar av medelstora kommuner i Finland, enligt vilka Borgå tvärtom har en tunn förvaltning. Man konstaterar rentav att staden inte kan utvecklas eftersom det inom förvaltningen saknas utvecklare (kehittäjiä).

– Det största problemet är att politikerna inte vågar ta negativa beslut, och ta bort någonting. Så fort vi föreslår något svarar politikerna ”nej, nej!”. Vi vet var man eventuellt kunde spara, men det går inte igenom i nämnden. Beslutsfattarna måste ha mod att spara eller så måste de höja skatterna.

Det finns enligt Kajuutti inga möjligheter att spara inom administrationen. Man köper redan allting och producerar inga tjänster. Det är ekonomiskt effektivt men kräver mycket arbete. Personalen är ansträngd till bristningsgränsen med alla utredningar och beslut, och kontakten till de många serviceproducenterna.

– Vi har cirka 1000 kunder som alla skall ha personliga serviceplaner. Det kräver enorma nätverk av serviceproducenter, anhöriga etc. Jag klagar inte, vi sköter det bra, men vi kan inte spara någonting.

Avslutningsvis några kritiska ord om dagens unga socialarbetare och den utbildning de får.

– Tidigare ville man jobba med kunderna, men unga i dag är ofta osäkra när de gäller närkontakten. Man kan tala om en ”nyhjälplöshet” också i jobbet. Man har fina teorier men ofta en distans till kunden. För det kommer vi inte ifrån: klienterna är ofta besvärliga och många unga får obehag och ångest. Det gäller att kunna prata med klienterna som till en vanlig människa, och använda sunt bondförnuft. ■

Text: Thomas Rosenberg

”Servicen försämras, för alla grupper”

En av de kostnadskrävande och samtidigt växande sektorerna inom social- och hälsovården är äldreomsorgen. Hur skall den klara av de tuffa sparkraven? Låt oss höra vad två personer har att säga, den ena ledande tjänsteman, den andra ordförande för äldrerådet.

I förvaltningsbyggnaden på Näse sjukhusområde arbetar **Marlit Backman**, chef för äldreomsorgen i Borgå. Jag går rakt på sak; hur skall man kunna spara två miljoner - i en sektor som bara växer?

– Det är jättesvårt, svarar Backman med en djup suck. Men vi försöker.

Men trots att man nu tvingas skära ner så kraftigt är Backman angelägen om att man också försöker se framåt. Den största satsningen just nu är Brandbackens servicecentrum som står färdigt i oktober 2010. Ett hus helt i kommunal regi, och med egen personal, låt vara att den tas från andra enheter. Men det innebär ofrånkomligen att driftskostnaderna stiger. Det finns också annat som ökar trycket. Hit hör den nya lagstiftingen. T.ex. den nya lagen om hemkommun, som ändras från hösten 2010. Den ger klienterna rätt att själva välja kommun för sin service, vilket gör det svårt att prognosticera vårdbehovet. En annan är den kommande äldrevårdslagen, en följd av diskussionen om vanvården av åldringar. Den medför rekommendationer och relationstal när det gäller god vård, dvs. konkreta direktiv för hur personalen skall dimensioneras.

Enligt Backman har man hittills haft det ganska bra i Borgå, vilket gör att man kommer att klara sig ganska hyfsat också med tanke på de kommande kraven. Men om ni nu skall spara hela två miljoner? Backman får något plågat i blicken.

– Vi skall nu gå igenom hela organisationen. Det finns sådant som kan sparas, men det är politiskt svårt. Så vi får försöka välja det som gör minst skada. Volymen inom äldreomsorgen är ju inte bestämd, utan den skall bara vara ”riittävä”, dvs. tillräcklig.

Vilken är din hälsning till beslutsfattarna? Backmans svar är rakt och uppriktigt:

– Servicen kommer att försämras, för alla grupper.

De äldre är en försummad resurs

Också i Borgå växer den äldre befolkningen kraftigt. År 2009 var 7 500 personer över 65 år, 2020 beräknas antalet vara 12 500 och 2040 hela 14 000. Siffrorna får jag av **Björn Sundqvist**, ordförande för äldrerådet i Borgå. Energisk, välpåläst och van att formulera sig. Han analys av hur Borgå har hamnat i den akuta krisen är snabb och knivskarp.

– De viktigaste orsakerna är tre: för det första den allmänna recessionen och minskade skatteintäkter, för det andra att staden har levt fruktansvärt över sina tillgångar och för det tredje att man saknat en ekonomisk långtidsplan.

Liksom Kaj Bärlund anser också Sundqvist att fusionen varit en bidragande faktor. Det finns för mycket folk, helt enkelt. Och även han lyfter fram konsultrapporten och dess budskap: för mycket folk, för lite effektivitet och för dålig planering.

– Skärpan i beslutsfattandet är inte den rätta. Det finns ingen ledarstrategi, inte bara på den högsta nivån utan också längre ner. Och så finns det alltför höga gränser mellan sektorerna, vilket leder till budgetolydnad. Man har alltför enkelt kunna överskrida budgeten.

Enligt Sundqvist är det helt klart att osthyveln inte längre räcker. Då återstår inga andra möjligheter än att dra in daghem, stänga skolor, slå ihop hälsostationer. Men med så radikala åtgärder är det inte lätt att samtidigt öka effektiviteten.

– Jag har själv så lång erfarenhet att jag vet att det tar lång tid att vänja sig vid nedskärningar. Men vilket är alternativet? Vi kan ju inte tänka oss en ytterligare ökad skuldsättning.

”Ni borde inte vara så aktiva”

Också Sundqvist är beredd att höja skatteöret, eftersom folk är villiga att betala skatt bara de får något för det. En snabb räkneoperation visar att redan en halv procents höjning av skattöret motsvarar det sparbeting som social- och hälsovårdssektorn har framför sig.

Däremot är det på tok att man nu föreslår att t.o.m. äldrerådet skall skäras bort. Något som enligt Sundqvist helt uppenbart sker för att man anses ”obekväm”. Stora pengar handlar det ju inte om eftersom det för äldrerådet i budgeten har anslagits 2 700 euro. Men han har fått höra att ”ni inte borde vara så aktiva!”, och att ”ni borde bromsa lite”. Och det är ju dumt eftersom de äldre tvärtom är en resurs. Om en tredjedel av befolkningen består av en aktiv och relativt välbeställd grupp är det ju en faktor att räkna med, i alla avseenden.

Men staden misshushåller enligt Sundqvist i dag med den resursen. Äldrerådet har t.ex. uppgjort ett äldrepolitiskt program, ”God ålderdom i Borgå 2020”, som nu ligger på stadsdirektörens bord – och förmodligen kommer att ligga där länge ännu, trots att det allmänt anses vara bra. Det innehåller t.ex. konkreta uppskattningar av vårdbehovet i framtiden, och vilken servicenivån bör vara för att uppfylla myndigheternas normer. T.ex. att det behövs två enheter á 60 platser till 2020 för att uppnå kraven, och 300 nya anställningar eftersom hela 150 personer kommer att gå i pension till år 2020.

– Men stadsdirektörens enda svar är: ”Det är inte realistiskt!”. ■

Nyheter

Text&bild: Helena Forsgård

Glada miner när Ålands Fountain House öppnades

”Nu har jag någonstans att vara under min sjukskrivning”

Tina Bergman är en av medlemmarna i den nystartade Fountain House-föreningen på Åland som har sin klubblokal Pelaren i ett äldre trähus mitt i Mariehamn.

Åland har fått sitt första Fountain House där alla som drabbats av psykisk ohälsa kan bli medlemmar. Verksamheten kunde starta tack vare bidrag från EU:s socialfond.

– Vi är glada över att Åland kunnat öppna Pelaren, ett klubbhus som drivs enligt Fountain House-principerna, säger från vänster verksamhetsledaren Lotta Eriksson, medlemmen Sandra Mattsson och den åländska föreningens ordförande Christian Beijar.

– Vi har arbetat för det här i flera år och huset fyller en lucka i rehabiliteringen av de psykiskt sjuka på Åland, säger **Christian Beijar**, socialservicechef i Mariehamn som är ordförande i Ålands Fountain House-förening.

Lokalen på Åland invigdes i mitten av mars och uppfyller det krav som ställs i de internationella riktlinjerna – att den ska ligga i ett område ”med god tillgång till allmänna kommunikationer”. Lokalen med fyra större rum, varav ett rejält kök, och två mindre rum som kan användas som kontor och vilorum ligger i bottenvåningen i ett äldre trähus mitt i Mariehamn. Den har tidigare fungerat som privat bostad och atmosfären är hemlik. Klubbhuset på Åland heter Pelaren och namnet är dubbeltydigt. Dels har huset vackra pelare vid ingången, dels kan en pelare ses som ett stöd i tillvaron.

Många i målgruppen

Än så länge har Ålands Fountain House-förening bara en handfull medlemmar men när verksamheten väl kommit igång och blivit mer känd tror man på många fler. Målgruppen omfattar åtminstone flera hundra personer. Cirka 180 personer är inskrivna i den dagkliniska verksamhet som bedrivs inom Ålands hälso- och sjukvård och föreningen Reseda, en intresseförening för personer med psykisk ohälsa och deras anhöriga, har drygt hundra medlemmar. Dessutom finns ett antal som just nu inte är inskrivna någonstans men som kunde ha glädje och nytta av Fountain House-verksamheten.

Det kostar ingenting att bli medlem men klubbhuset har kontroll över antagningen av nya medlemmar och en person som ”utgör ett påtagligt och aktuellt hot mot klubbhusgemenskapens allmänna säkerhet” kan nekas medlemskap.

Medlemmarna väljer själva hur och när de använder sig av klubbhuset. Det finns inga överenskommelser, kontrakt, scheman eller regler som avser att tvinga fram deltagande bland medlemmarna och de som kommer får möjlighet att bryta sin isolering, strukturera sin dag, utföra meningsfulla uppgifter, umgås och stärka sin självkänsla.

Start i New York

Fountain House grundades 1948 av patienter från mentalsjukhuset Rockland State Hospital i New York. De ansåg att sjukhuset stod för passivisering och institutionalisering och ville skapa ett alternativ som utgick från varje människas förmåga, frihet och rätt till egna beslut.

I dag finns Fountain House i många länder och verksamheten styrs av 36 riktlinjer. Arbetet i huset bedrivs i olika enheter – kök, arbete/studier, fastighet och kontor. Varje dag hålls två möten då man går igenom dagens arbetsuppgifter. Vem lagar mat? Vem handlar, städar, sköter kontorsuppgifter och arbetar med den egna tidningen som ska sprida information om verksamheten och om psykisk ohälsa?

Medlemmarna kan också få hjälp med eventuella studier och med arbetsansökningar.

– Jag har varit på studiebesök på flera klubbhus i Finland och Sverige innan vi startade Pelaren och jag slogs av den varma stämning och vi-anda som rådde i dem. Det är ingen skillnad mellan medlemmar och anställda, alla jobbar tillsammans, säger **Lotta Eriksson** som är tjänstledig från sitt jobb inom den psykiatriska vården för att vara verksamhetsledare vid Pelaren.

Ytterligare en anställd finns – handledaren **Mirjam Lukola**.

Ett mellansteg

Pelaren har öppet 9-15 från måndag till torsdag och 9-14 på fredag.

Två som redan är medlemmar är **Sandra Mattsson** och **Tina Bergman**. Sandra är för tillfället sjukskriven från sitt jobb vid Fixtjänst, en arbetsplats för personer med psykisk eller fysisk funktionsnedsättning, och Tina, som varit sjuk i tio år, är sjukpensionär.

– För mig är vistelsen på Pelaren ett mellansteg på vägen tillbaka arbetslivet. Jag hoppas att jag så småningom kan få ett arbete, säger Tina Bergman.
– Nu har jag någonstans att vara under min sjukskrivning och något att göra. Jag kommer att vara mycket här, säger Sandra.
– Den som varit sjuk en längre tid tappar ofta sin roll i vardagen och känslan av att vara behövd. Här försöker vi stärka de egna resurserna så att medlemmarna kan återerövra sin vardag med struktur och rutiner, säger verksamhetsledaren Lotta Eriksson.

Klubbhuset på Åland har garanterats projektmedel för tre år. Sedan hoppas man att verksamheten kan permanentas. ■

Reportage

Text&bild: Tom Sörhannus

FAKTA

Handboken *Service för äldre hemmaboende i byar* utgår från projektet *Åtgärder för lokal serviceutvärdering och -utveckling,* där Carina Storhannus varit projektledare.

Svenska Studiecentralen stod bakom projektet. Byar i sammanhanget kan även gälla stadsdelar och andra mindre områden. Ett seminarium med temat *Kan servicen för äldre bli bättre?,* där handboken och projektet presenterades hölls i Kristinestad den 22 mars.

Service för äldre i byar en jämlikhetsfråga

I den centraliseringsiver som för närvarande drar fram över landet krävs det ett nytänkande för att äldre ska kunna bo kvar hemma ute i byarna. Det handlar om jämlikhet, menar kristinestadsbon Per-Elof Boström som skrivit en handbok i ämnet. I den lilla byn Uttermossa i södra Kristinestad finns varken butik, post eller skola. De flesta som bor i byn är äldre. Äldst av dem är snart 86-åriga Elsi Nummela, som klarar sig helt utan hemvård eller annan hjälp.

Elsi Nummela klarar sig bra i sin stuga i Uttermossa, trots att det knappt finns någon service kvar i byn. Tavlorna på väggen har hon själv sytt.

Uttermossa ligger cirka 30 kilometer söderut från Kristinestads centrum. Byns skola brann ner och butiken har stängt sedan länge.

– Det är kanske 30 år sedan skolan brann. Den stod precis här där den här stugan står nu, berättar **Elsi** när jag träffar henne i den lilla röda stugan med vita knutar där hon bor.

Hon bodde själv då i en annan stuga intill skolan. Redan då skolan brann hade den varit i annan användning i många år. Butiken stängde för 15-20 år sedan. Den enda servicen som finns i byn är bokbussen och turbussen som kör en gång i veckan till Kristinestads centrum, på fredagar.

– Då brukar jag åka med bussen in till staden. Det är roligt att komma ut och träffa lite folk.

Nu finns det dock hot mot bussturen.

– Vi är bara tre-fyra personer som brukar åka med den och de har sagt att de kanske drar in den 2012, men kanske vi får något annat i stället då.

Elsi uppskattar att det bor högst cirka 60 personer i byn. Det är nästan bara gamla människor.

Klarar sig bra i stugan

Det finns ändå en del aktivitet i byn, en verkstad, en bonde med Highland-kor och så Soldattorpet, med bland annat restaurang, som drivs av hennes son **Raimo**. Med Raimo får hon också varor eller skjuts om hon behöver. En annan son bor i Närpes och dit är hon ibland över någon helg. Totalt har Elsi fem barn. Hon klarar sig alltså bra på egen hand i sin stuga.

– Det kommer en sköterska hit ibland och tar blodtrycket. Hon brukar fråga om jag inte har någon hjälp då jag har det så städat, men jag säger nej, jag klarar det själv, säger Elsi.

Ändå om det någon dag blir så att du behöver hjälp?

– Det tar vi den dagen det blir så. Det är inget jag tänker på. Jag är i bra skick, och det blir bara bättre för varje dag, säger hon med glimten i ögat.

Vad är det som gjort att du är så pigg och klarar dig så bra?
– Jag är glad och sjunger, och så tar jag en liten sup ibland. Men jag har också gud med mig, alla har vi någon med oss.

Resor och handarbete hör också till hennes intressen.

Nya system och aktörer behövs

Om utmaningarna med att äldre ska kunna bo längre hemma handlar handboken Service för äldre hemmaboende i byar, skriven av **Per-Elof Boström** och utgiven av Svenska Studiecentralen. Det handlar bland annat om att få igång ett system med servicesedlar och att i större utsträckning få med privata aktörer och tredje sektorn.

Jämlikhet är ett ord som ofta nämns i sådana här sammanhang, även i handboken. Vad betyder egentligen det ordet?

– För mig betyder jämlikhet att vi ska vara jämlika i alla situationer och funktioner, i allt samhälleligt beslutsfattande. Det gäller oavsett kön, kyrka, ras och ålder. Vi har ju de grundlagsenliga rättigheterna och FN:s mänskliga rättigheter, men vi följder dem inte, säger Boström

Varför inte?

– Vi har inte tagit dem till oss. Vi frågar oss inte vad de betyder för mig.

Han pekar också på riskerna för ökad ojämlikhet, både i världen och bland äldre.

– Jag ser en stor fara för att världen blir ännu mera ojämlik. Det finns också en risk för diversifiering bland äldre, de som har råd kan köpa den service de vill ha medan andra blir fattighjon och får nöja sig med sämre service.

Är det här ofrånkomligt eller kan vi göra något för att motverka det?

– Vi måste våga tala om det och medvetandegöra det. Det är ett syfte med handboken, att våga ta upp de här sakerna.

Hur sannolikt är det att det som tas upp i boken kan bli verklighet? Det går ju stick i stäv med utvecklingen.

– Administration, ekonomi och förvaltning kan skötas centralt, men sedan måste vi få igång en decentraliserad, mångprofessionell, verksamhet. Det kan slås fast till exempel i kommunernas välfärdspolitiska program. Men vi måste bestämma oss för att vi vill ha det, annars går det inte, säger Boström. ■

Per-Elof Boström har skrivit handboken *Service för äldre hemmaboende i byar.*

Händelsekalendern 2010

April

12.4 Cafeträff i Närpes kl. 19.00–20.30 på Närpes arbetscentral. Arr: Finlands Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info: Ulrica Nordgren, 050 323 22 98, nordulla@hotmail.com, www.autism.fi

13.4 Hur kan vi främja motoriken? fysioterapeut Anne Kokko föreläser på Helsingfors arbis. Arr: FDUV och Helsingfors Arbis. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi

14.4 Alternativ och kompletterande kommunikation. Mässa och föreläsningar kl. 13–18 på Academill, Strandgatan 2, Vasa. Arr.: Lärum och SPERES med samarbetspartners. Mera info: Ulla Stina Åman, ullastina@larum.fi, (06) 319 56 57

17.4 Dansgala på Norrvalla i Vörå. Arr: FDUV/DUV-föreningarna i Österbotten. Mera info: Joana Holmlund, (06) 319 56 54, joana@larum.fi, www.fduv.fi

16-18.4 Anhörigläger. Kursplats; Kaisankoti i norra Esbo. Ansökan senast 18.3.2010. Målgrupp; anhöriga till personer med psykisk ohälsa. Arrangör; Psykosociala förbundet rf, med stöd av RAY. För mera infowww.fspc.fi eller kontakta Ann-Charlott Rastas 06-7232517. Kursen är avgiftsfri inkl. kost/logi och resor.

19.4 Mammakväll i Sensoteket i Vasa för mammor som har barn med utvecklingsstörning kl. 18-21. Arr: FDUV. Mera info Tina Holms, tfn 06 319 56 55, tina.holms@fduv.fi, www.fduv.fi

19-20.4 Socialförbundets kongress i Hotell Arkipelag i Mariehamn. Tema "Kan vi bryta våldstrenden och missbruket? - att hitta vägar till välmående". Arrangör FSSF i samarbete med Mariehamns stad och SSC. Program under www.fssf.fi/Arkiv/Utbildning.

20.4 Jag kan och vill arbeta – tre personer med utvecklingsstörning berättar om sina arbeten kl. 19.00-20.30. Tina Holms, FDUV, ger information om möjligheten att ha en person med utvecklingsstörning i arbete. Vasa arbis. Arr: FDUV och Vasa arbis. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi

23-25.4. Parkurs i Åbolands vackra skärgård, Kasnäs Skärgårdsbad. Arr: FDUV. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi

24-25.4. Förbundet Finlands Svenska Synskadades vårmöte i Forssa. www.fss.fi

26.4 Cafeträff i Vasa kl. 18–20 på Vasa Huvudbibliotek, Esse 1. Arr: Finlands Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info: Hannele Wilhelms-Holmsten, 0400 492 723, www.autism.fi

27.4. Punktkurs för seende. www.fss.fi

28.4 kl 17-18.30, Stödpersonsträff på Vegahuset, Nordenskiöldsgatan 18a: Anmäl deltagande senast en dag innan till Sonja Karnell, 041-5012531, sonja.karnell@handikapp.fi

29.4 Gemenskapsdag för seniorer som har ett vuxet barn med utvecklingsstörning på FDUV:s kansli i Vasa kl. 11-18. Arr: FDUV. Mera info: Marita Mäenpää, (09) 4342 3613 , marita.maenpaa@fduv.fi, www.fduv.fi

Maj

SOS Aktuellt nr 3 utkommer vecka 21. Deadline för material är den 18 maj.

3.5. Grundkurs för hörselskadade vuxna. Personer som skall få hörapparat, har hörapparat, personer utan hörapparat som märkt att hon/han börjat höra sämre och är intresserad av hur den egna framtiden ser ut. Norrvalla Rehab Center, Vörå. Fritt inträde. www.horsel.fi

4.5 Punktkurs för seende. www.fss.fi

5.5 Den individuella serviceplanen i den reviderade handikappservicelagen kl. 18-20.30 på Vegahuset i Helsingfors. Arr: FDUV och DUV i Mellersta Nyland. Mera info: Marita Mäenpää, (09) 4342 3613, marita.maenpaa@fduv.fi, www.fduv.fi

8.5 Den individuella serviceplanen i den reviderade handikappservicelagen kl. 10-15 på Hotell Silveria i Vasa. Arr: FDUV. Mera info: Marita Mäenpää, (09) 4342 3613, marita.maenpaa@fduv.fi, www.fduv.fi

11 och 12.5 Sensoteket flyttar utomhus kl. 10-14 i Vasatrakten. Arr: FDUV. Mera info Tina Holms, tfn 06 319 56 55, tina.holms@fduv.fi, www.fduv.fi

11.5. Punktkurs för seende. www.fss.fi

17.5 Pappakväll ute i naturen för pappor som har barn med utvecklingsstörning kl. 18-21 i Vasatrakten. Arr: FDUV. Mera info Tina Holms, tfn 06 319 56 55, tina.holms@fduv.fi, www.fduv.fi

17-2.6 Grundkurs i punktskrift, del 2. www.fss.fi

19.5 Delaktighet genom arbete? Tvåspråkigt slutseminarium i Helsingfors för projekten som finansierats via Gemensamt Ansvar 2008. Arr: FDUV med samarbetspartners. Mera info på www.kehitysvammaliitto.fi, www.fduv.fi

21–22.5 Ett speciellt och vanligt liv. Syskonkurs för syskon över 18 år på Vegahuset, Nordenskiöldsgatan 18 A, Helsingfors. Målgrupp: syskon till personer med utvecklingsstörning. Arr: FDUV. Mera info av Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi

26.5 kl. 17-18.30, Stödpersonsträff på Vegahuset, Nordenskiöldsgatan 18a: Anmäl deltagande senast en dag innan till Sonja Karnell, 041-5012531, sonja.karnell@handikapp.fi

Juni

1-5.6 Rehabiliteringskurs i skärgården Kursplats; Havsgården, Kyrkogårdsö i Åland. **Ansökan senast 4.5.2010**. Målgrupp: Vuxna personer med psykosociala funktionshinder. Arrangör; Psykosociala förbundet rf, med stöd av RAY. För mera infowww.fspc.fi eller kontakta Ann-Charlott Rastas 06-7232517. Kursen är avgiftsfri inkl. kost/logi och resor.

6-12.6. och 8-13.11. Familjekurs för vuxna med mentalhälsa och deras familjer. Kursplats; Norrvalla Rehabcenter, Vörå,. Målgrupp; vuxna med psykisk ohälsa och deras familjer, där den vuxne är på tex. rehabiliteringsstöd eller sjukskriven. Familjemedlemmar som behöver psykosocialt stöd. Sista ansökan 12.03. Arrangör; psykosociala förbundet rf med stöd av FPA. För mera info www.fspc.fi eller kontakta Ann-Charlott Rastas 06-7232517.

7-10.6 Ridläger för ungdomar 10-16 år. Målgrupp: Ungdomar från familjer med psykosociala kriser eller ungdomar som själva har svårigheter av något slag. Syftet är att genom ridning och den sociala nära kontakten till hästen få en helhetsorienterad rehabiliteringsform, med kropp, tankar och känslor. Läkarintyg eller rekommendation av egen terapeut, socialarbetare eller kurator eller annan ansvarig person bifogas ansökan. Max. deltagare 8 barn/ungdomar. Arrangör: Psykosociala förbundet rf. Mera information: rehab.sekr. Ann-Charlott Rastas, tel. 06-7232517, 050-3688891, ann-charlott.rastas@fspc.fi. Plats: Högsåra i Kimito skärgård, hästarna är på sommarbete. Övernattning på Villa Cecilia. Tid: 7-10.6.2010, barnen åker ut redan 6.6.2010. Vår egen "lägermamma" Monika från Österbotten åker med på lägret. Ansökan senast: 07.05.2010. Kostnad: Egen insats 70e.

7–11.6 FPA-familjekurs för barn med funktionshinder/utvecklingsstörning 8–13 år på Norrvalla i Vörå. OBS! NYTT DATUM. Arr: FDUV. Ansökan senast 29.3.2010 och mera info: Elina Sagne, (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.fduv.fi

14–19.6 Kurs/läger för synskadade barn och deras familjer. Päiväkumpu, Karislojo. Ansökningstid: senast 15.3. Målsättningen är att stärka föräldrarna i sitt föräldraskap, skapa relationer till andra familjer med synskadade barn, ge syskonen möjlighet att träffa andra syskon till synskadade samt ge de synskadade deltagarna möjlighet att träffa andra synskadade barn. FPA kursnummer 35419. Mer info: Nyland: Stina Wiik-Latvala, tfn 040-511 3345, e-post: stina.wiik-latvala@fss.fi. Åboland och Åland: Carina Willberg, tfn 040-511 3345, e-post: carina.willberg@fss.fi. Österbotten: Pia Nabb, tfn 050-561 2950, e-post: pia.nabb@fss.fi

19–23.6 Läger för barn och ungdomar med Asperger eller AD/HD, 9–15 år på Norrvalla Folkhälsan i Vörå. Arr: Finlands Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info Tina Holms, tfn 06 319 56 55, tina.holms@fduv.fi, www.autism.fi

Augusti

SOS Aktuellt nr 4 utkommer vecka 33. Deadline för material är den 10 augusti.

2–6.8 Läger för ungdomar och unga vuxna med Aspergers syndrom eller ADHD, 15–30 år på Borgå Folkakademi. Arr: Finlands Svenska Autism- och Aspergerförening. Mera info av Elina Sagne, tfn (09) 434 236 15, elina.sagne@fduv.fi, www.autism.fi

20.8 Må bra - kurs för hörselskadade vuxna. Pris: 60 euro per person Sista anmälningsdagen: 17.6.2010. Tallink Silja, Helsingfors-Stockholm. www.horsel.fi

Vill du lägga in material på händelsekalendern? Kontakta Daniela Andersson, daniela.andersson@kolumbus.fi, GSM 044-5554388. Deadline för material till nummer 3/2010 är den 18 maj. Tidningen utkommer vecka 21.